

UN MONUMENT DE ARHITECTURĂ POPULARĂ PIERDUT: ȘURA ÎN FURCI DIN BIXAD, ȚARA OAȘULUI

Remus VÂRNAV

Abstract: *The author is describing a traditional architectural monument - the barn on forks – of which one last example existed in the 60's in the village of Bixad in Oas Country. This attempt is based on a 1987 sketch of an original fork, on two photographs taken in 1964 by Ioniță G. Andron (1917-1989) and on the research of another wooden construction - a barn with the forks on soles - of which three specimens survived in the area. (Two of them are preserved in museums and one in the village of Cămărzana). The fork was the basic element in the construction of these peasant farm buildings. It used the natural shape of an oak trunk with a bifurcation on the top. The inherent form and structural capacity of the naturally formed tree is transferred and exploited directly within an architectural construct. At the Bixad barn those eight very massive forks were fastened by being buried into the ground. The other type of barn, evolved from the first one, had the forks fastened to the wood soles through a traditional joining process.*

Keywords: *barn in forks, Bixad, sketch, photos, barn in forks on soles, barn type.*

În mod surprinzător, după o cercetare îndelungată a arhitecturii țărănești din zonă, Gheorghe Focșa¹ nu pomenește nimic în cartea sa despre șurile în furci. În subcapitolul „Tipologia gospodăriilor” notează că „elemente componente” întâlnite „frecvent” „în alcătuirea unei gospodării țărănești din Țara Oașului” pe lângă **casa de locuit** și **cămara** sau **bucătăria de vară**, **poiata** pentru adăpostirea animalelor și „mai recent șura cu grajdul [care] a înlocuit, în unele gospodării, poiata arhaică”, **cotețul pentru porci și păsări** și **un hambariu** cu doi pui, „unul pentru depozitat fân, altul pentru trifoiu, [care] apare mai rar în compunerea gospodăriei”. Gheorghe Focșa își stabilise baza de cercetare încă din 1936 în satul Moișeni, iar gospodăria dusă de el la Muzeul Satului nu are șură. Este adevărat că în anii '60 începuseră să se răspândească în Oaș construcțiile bi- și trichelulare care aveau în componență un spațiu denumit „șură” (grajd+șură, grajd+șură+grajd, grajd+șură+cameră de locuit), dar, după constatările noastre, mai existau șuri ca alcătuirii se-

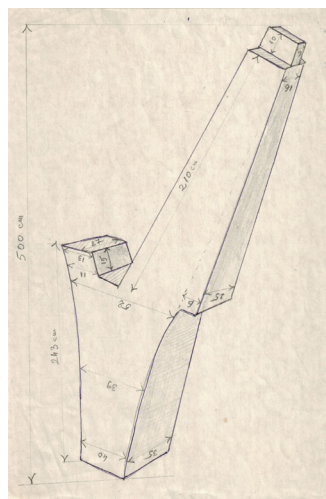

Fig. 1. Partea aeriană a unei furci de la șura din Bixad Desen de R. Vârnav și G. Șimon (1990)

¹ Gheorghe Focșa, *Țara Oașului. Studiu etnografic*, vol. II, Muzeul Satului, București, 1975, *passim*.

parate². „Șura mediană”, a scris Focșa, „era destinată adăpostirii carului cu fân ori cu snopi și treieratului cu îmblăcelul.[...] Aceeași șură s-a folosit pentru adăpostirea uneltelor agricole etc”³. Tragem concluzia că Focșa a fost interesat cu precădere de funcționalitatea construcțiilor anexe și mai puțin de structurile lor constructive.

În cele ce urmează încercăm să reconstituim structura unei șuri arhaice, care a existat în satul Bixad, pe ulița de Toamnă, până pe la jumătatea deceniului al șaptelea al secolului trecut. Dar mai întâi este necesară o scurtă istorie.

Anii, 60 ai secolului trecut au fost foarte rodnici pentru pasionatul fotograf și etnograf Ioniță G. Andron; între altele, a contribuit la salvarea bisericii de lemn din Lechința, ca și la înființarea și la dezvoltarea într-o primă etapă a Muzeului Țării Oașului. Concomitent a cercetat și a fotografiat satele din Oaș, propunând și alcătuind documentația pentru trei rezervații etnografice, satul Cămărzana în întregime, trei ulițe din satul Bixad (Josani, de Toamnă și a Diacului) și patru case (gospodării) din satul Racșa⁴. Astfel că nu a fost deloc întâmplător că din aceste locuri a ales Andron primele monumente din care s-a reconstituit gospodăria-muzeu de pe drumul Bixadului⁵, care a fost în cele din urmă nucleul actualului muzeu în aer liber din Negrești. Din Racșa s-a adus atunci casa tip secol XVIII a familiei Betea, iar din Bixad, de pe ulița de Toamnă, de la Finta Mihai a lui Onuț s-au transferat o poiată pentru oi și un coteț pentru porci, ambele datând din ultima parte a secolului al XIX-lea. Nu se pomeneste nimic în anul 1963, când s-a deschis acest mic muzeu, despre vreo șură, deși într-o schiță anterioară, a unui muzeu pe care îl voia amplasat pe strada Principală (actuala stradă a Victoriei din Negrești), Andron a notat o „șură+grajd”⁶, adică un tip de construcție apărut relativ recent, întâlnit deja destul de frecvent pe atunci în satele oșenești.

Fig. 2. Șura în furci din Bixad fotografiată de Ioniță G. Andron la 31 iulie 1964. Vedere frontală

Informații concludente despre șura în furci din Bixad am obținut abia începând cu anul 2008, când am putut să cercetez arhiva scrisă a lui Ioniță Andron, iar Ioan George Andron mi-a oferit fotografiile șurii.

Știm acum că au rămas de la Andron trei fotografii cu subiectul în discuție; prima, executată la 31 iulie 1964, e o imagine a șurii văzută din față (Fig. 2), a doua reprezintă o imagine luată din lateral (Fig. 3), iar în a treia apare gazda gospodăriei⁷, surprins în fața vraniței cu boc, având în fundal șura și un colț dintr-o construcție din bârne, acoperită cu draniță. Ultimele două fotografii au fost realizate la 21 august 1964.

² În 1980 Muzeul Etnografic al Transilvaniei a transferat din Cămărzana o șură în furci pe tălpi; în 2002 am transferat la Muzeul Țării Oașului același tip de șură din satul Gherța Mare, iar acum mai există un exemplar tot în Cămărzana, pe ulița Chilie, la Dâmbu' Roșu, proprietar actual Paul Vasile (Văsăiu' lu' Dumitru). De altfel, o șură în furci pe tălpi pare a fi cea din fotografia color reprodusă de Focșa la pagina 248 a cărții pomenite mai sus, când face descrierea gospodăriei „de nemeș” a lui Coste Mihai din Cămărzana, „Fig. 241 - Șura oilor”. Se observă „tăietura” sapei din față pentru cele două porți și o ușă pe partea longitudinală.

³ Gheorghe Focșa, *op. cit.*

⁴ Informații despre viața și activitatea lui Andron în *IN MEMORIAM IONIȚĂ G. ANDRON(1917-1989)*, carte concepută și realizată de R. Vârnav, editată de Muzeul Țării Oașului, Negrești-Oaș 2012.

⁵ Actuala stradă Ion Creangă din Negrești-Oaș.

⁶ *Idem*, p. 167.

⁷ Un expresiv portret color al lui „Moș Grigor Moişanu din Bixad” a fost reprodus în albumul lui Ioniță G. Andron, *ȚARA OĂȘULUI*, Ed. Dacia 1977, fotografia 70.

Într-unul din anii următori fotografierii, șura în furci a lui Moiş Grigore, Grigoru' Moişanului de pe ulița de Toamnă din Bixad, a fost achiziționată și demontată, iar materialul lemnos a fost depozitat în curtea gospodăriei-muzeu din Negrești, alături de materialul recuperat, tot în urma strădaniilor lui Andron, de la biserica de lemn din Lechința.

De la 1 ianuarie 1966 se înființează Muzeul etnografic al Țării Oașului, după ce la 31 decembrie 1964 Negreștiul fusese declarat oraș. La 17 februarie 1968 în România are loc o nouă reformă administrativă, în urma căreia orașul Negrești-Oaș și Țara Oașului intră în componența nou înființatului județ Satu Mare. La 3 martie 1968 Ioniță Andron întocmește un memoriu pe care îl înaintează noilor autorități de la Satu Mare. Propune două variante de amplasare a muzeului în aer liber (prima va fi acceptată) și mai propune o serie de obiective care urmau să fie transferate în noul muzeu. Primele sunt cele trei construcții existente în gospodăria de pe drumul Bixadului, care au și fost mutate destul de repede în noul spațiu, cel actual din strada Livezilor; urmau cele „de construit”, adică „șura în furci”⁸ și biserica de lemn din Lechința. Despre șura în furci din Bixad, Andron a notat în memoriu, în 1968: „materialul lemnos existent [este] depozitat la muzeu⁹[subl.R.V.] Mai e nevoie de ceva material lemnos în complectare și de legături de fier.”

Nu putem ști acum ce material a fost recuperat și depozitat la Negrești, dar analiza atentă a fotografiilor denotă starea foarte precară a construcției. Acoperișul din paie călcate nu mai fusese reparat de multă vreme, ultima dată completările s-au făcut, nepotrivit, cu tulpini de porumb, dar și asta cu mult timp în urmă, dovadă porțiunile mari descoperite, care vor fi dus desigur la degradarea structurii lemnoase. Astfel încât proprietarul a fost obligat să întărească cu proptele structura acoperișului; se observă în partea stângă trei lemne lungi și cel puțin cinci proptele scurte. Acestea din urmă par să sprijine ultimele două furci din stânga, ceea ce ne confirmă observația noastră din 1987, după care părțile subterane ale furcilor erau putrede și n-au putut fi recuperate în 1964, iar această situație va fi creat atunci obstacole de netrecut pentru o eventuală restaurare a șurii în furci¹⁰ la Negrești. Constatarea este confirmată și de fotografia a doua, în care se observă că prima furcă din stânga a intrat mult în pământ, iar streășina s-a deformat.

Fig. 3. Șura în furci din Bixad fotografiată de Ioniță G. Andron la 21 august 1964. Vedere laterală

Fig. 4. Șura în furci pe tălpi din Gherța Mare în timpul restaurării la Muzeul Țării Oașului. Anul 2002

⁸ Nu cred că este vorba despre o denumire locală, oșenii numeau simplu șură orice construcție în care se prelucrau cerealele și alte produse agricole sau în care se adăposteau atelaje și unelte. Mai degrabă denumirea șură în furci va fi fost dată de Andron, eventual după discuțiile purtate cu Tancred Bănățeanu, care pe atunci venea des în Oaș și care l-a susținut în demersurile sale pentru înființarea muzeului. De la Muzeul de Artă Populară al R.P.R., condus atunci de T. Bănățeanu, mai veneau atunci pentru cercetări și achiziții muzeografii Marcela Focșa și Mircea Sfârlea. În aceeași ordine de idei mi s-a părut firesc ca șurile aflate în Cămărzana și Gherța Mare să le numesc șuri în furci pe tălpi.

⁹ Se referea desigur la gospodăria-muzeu de pe drumul Bixadului.

¹⁰ Se mai vede o grindă transversală care este sprijinită pe cununile de jos, dar rostul ei exact nu l-am putut deduce deocamdată.

De aici rezultă și o posibilă deficiență a șurilor în furci - faptul că părțile subterane ale furcilor putrezeau¹¹ -, constatare care a dus la apariția variantei cu furcile fixate în tălpi. Altă cauză a dispariției șurilor în furci va fi fost și reducerea prin tăiere a pădurilor de gorun (pentru fiecare șură erau necesari opt goruni masivi), lemnul folosit la majoritatea construcțiilor din gospodăria țărănească. Deși existența pădurilor de stejar s-a prelungit în Țara Oașului mai mult decât se crede îndeobște. Gheorghe Focșa, care a venit prima dată în Oaș în 1936, aflase că odinioară satele erau înconjurate de păduri de stejar, iar în cercetarea construcțiilor subliniază frecvent prezența unor elemente cioplite din goruni seculari. Faptul este confirmat și de o hartă austriacă din 1881¹². Iar în ultima parte a secolului trecut bătrânii satelor încă mai păstrau amintirea mării păduri de stejar Tuba¹³. Rezultă că putrezirea părților subterane va fi fost principala cauză a dispariției șurilor în furci.

Însă, dacă cele trei construcții (casa, poiata pentru oi și cotețul pentru porci) au fost transferate și reconstituite destul de rapid în actualul muzeu în aer liber, iar biserica va ajunge să fie restaurată, chiar dacă abia în 1979, materialul șurii va rămâne practic abandonat și apoi neprotejat timp de peste două decenii pe terenul de pe drumul Bixadului și se va degrada iremediabil. Încât prin 1990, când am văzut cele câteva furci care supraviețuiseră - și acestea fragmentate și fragilizate - singurul lucru pe care am reușit să-l fac a fost să realizez un desen (Fig. 1) cât mai apropiat de imaginea inițială dedusă. Nu știam atunci și nimeni din cercul meu nu a putut să-mi spună ceva despre construcția de la care proveneau acele rămășițe.

Așa cum am menționat, în anul 2002 am descoperit în satul Gherța Mare și am adus în muzeu o **șură în furci pe tălpi**, ale cărei furci aveau aceeași formă cu cele de la șura din Bixad. În ambele cazuri furcile fuseseră confecționate din trunchiuri de stejar (gorun) bifurcate și curbate natural, cu brațul dinspre interiorul șurii mai lung. Deosebirea esențială: în timp ce la șura din Bixad furcile, mult mai masive și mai înalte, fuseseră înfipte în pământ, la șura din Gherța Mare acestea fuseseră fixate în tălpile longitudinale ale șurii, folosind procedeul dulgheresc numit în graiul zonei „**cățel** (cioplit în capătul furcii sau șeșului) în piuă (scobită cu dalta în talpa construcției)”. Între timp am aflat că asemenea șuri în furci pe tălpi (construite separat sau cu grajd alipit) supraviețuiseră până în ultima parte a secolului trecut și în alte zone, relativ apropiate,

Fig. 5. Șura din Gherța Mare în timpul restaurării. Detaliu

Fig. 6. Șura din Gherța Mare. Detaliu îmbinare cununa dea jos pe furcă și un corn pe cunună

Fig. 7. Șura în furci pe tălpi din Gherța Mare la Muzeul Țării Oașului

¹¹ Cum se știe procesul de putrezire este mai rapid la nivelul suprafeței solului și aici se produce desprinderea părții aeriene de partea subterană a unui lemn parțial îngropat.

¹² I. Velcea, ȚARA OAȘULUI, *Studiu de geografie fizică și economică*, Ed. Academiei R.P.R., 1964, pp. 104-105.

¹³ Pădurea a început să fie exploatată sistematic după intrarea în funcțiune în 1907 a căii ferate înguste Satu Mare - Bixad.

cum ar fi zona Meseşului¹⁴ din Sălaj și județul Szabolcs-Szatmár-Bereg¹⁵ din Ungaria. Astfel am înțeles că șura în furci din Bixad fusese ultimul exemplar al unui tip arhaic de asemenea construcție, în timp ce șura adusă de noi în muzeul din Negrești reprezenta un tip de șură evoluat din primul.

Acum, pe baza imaginilor și informațiilor pe care le avem în primul rând de la șura în furci pe tălpi aflată la muzeul din Negrești, putem face următoarele constatări:

Șura veche, în furci fixate în pământ, din Bixad avea patru perechi de furci, câte patru pe fiecare lungime, deci opt furci în total, care susțineau toată greutatea șarpantei și acoperișului. Șura în furci pe tălpi din muzeu are tot opt furci, deci tot câte patru pe fiecare lungime, dar fiind mai subțiri, pentru a asigura rezistența necesară, au fost montate la o mai mică distanță una de alta, iar în fiecare colț al șurii s-a adăugat câte un șeș, stâlp drept cioplit în patru muchii. La această șură atâț furcile, până la bifurcație, cât și șeșii din colțuri au cioplit „ghișluitarile” sau „jgheburile” în care s-au introdus capetele ascuțite ale bânelor care formează pereții șurii. Însă nu întotdeauna meșterii au copiat structura modelului arhaic; șurile din Cămărzana au numai câte trei perechi de furci, iar la cea de la muzeul din Cluj furcile au fost dublate cu șeși, probabil pentru a le spori rezistența.

Aceeași constatare și cu privire la modul de realizare a colțurilor șurilor în furci pe tălpi. Dacă la șura din Gherța Mare meșterii au folosit șeși (stâlpi drepți, ciopliți în patru muchii), la șura din Cămărzana aflată la Muzeul Etnografic al Transilvaniei colțurile sunt alcătuite din bârne despicate și cioplitite, îmbinate „în chetori”, iar la șura lui Paul Vasile din Cămărzana s-au folosit ambele soluții: sunt șeși pe colțurile din partea stângă a șurii și bârne rotunde îmbinate „în chetori” la colțurile din dreapta. Pentru colțul din stânga față explicația ar putea fi că stâlpul a fost necesar pentru a se fixa tocul ușii care a fost adăugată celor două porți (Fig. 8).

Aceste colțuri formate din șeși sau din bârne încheiate în „chetori” - inovații la șurile în furci pe tălpi - **au permis crearea structurilor care vor susține porțile**. Cum vom arăta mai departe, credem că șura în furci din Bixad nu a avut porți.

La amândouă șurile, fiecare dintre perechile de furci portante este legată printr-o grindă (jug) care se îmbină la șura din Gherța Mare la fiecare capăt cu brațul lung al furcii printr-un procedeu dulgheresc, legătură întărită apoi printr-un cui de lemn. Furcile susțin două perechi de cununi, prima pereche, cea de jos, fiind sprijinită pe locul unde începe bifurcația furcilor, iar a doua pe capetele grinzilor care leagă furcile. La șura din Bixad cununile susțin cinci perechi de corni (câpriori) lungi, pe care s-au prins, cu cuie lungi de lemn¹⁶, lețurile pe care a fost clădit acoperișul din paie călcate.

¹⁴ Ioan Augustin Goia, *Zona etnografică MESEȘ*, Ed. Sport-Turism, București-1982, pp. 89-91 și Paul Petrescu, Ioan A. Goia, *Un monument de arhitectură populară românească semnificativ pe plan european: șura pe tălpi din satul Dragu (jud. Sălaj)*, în Muzeul de Istorie și Artă Zalău, *ACTA MUSEI POROLISSENSIS*, vol. XI, Zalău 1987, pp. 679-688.

¹⁵ Béla Gunda, *A szatmári hagyományos népi műveltség etnogeográfiai helyzete*, în „*Tanulmányok szatmár néprajzához*”, Debrecen, 1984, pp. 35-137.

¹⁶ La fel ca la casele oșenești de secol XVIII, cuiele lungi de lemn aveau rolul de a susține stratul de paie călcate.

Fig. 8. Șura în furci pe tălpi Paul Vasile din Cămărzana. Foto Mihaela Grigorean

Fig. 9. Șura în furci din Gherța Mare. Detaliu de construcție. Desen de arh. Anca Bota

La șura din Gherța Mare fiecare corn se sprijină pe cununi prin câte o tăietură, făcută atât în corn, cât și în cunună; astfel cornii nu pot aluneca, chiar dacă nu ar fi prinși de cununi cu cuie de lemn (Fig. 6). E posibil ca și la șura din Bixad să se fi folosit același procedeu.

La șura din Gherța Mare lipsesc chingile de legătură ale fiecărei perechi de corni. Există numai legătura dulgherească din vârful fiecărei perechi de corni, întărită cu un cui de lemn. Nu putem ști din fotografiile care a fost procedeu la șura din Bixad, dacă au existat sau nu chingile.

La ambele șuri, pentru a începe acoperișul din paie călcate, în partea de jos se confecționa o platformă, lată de aprox. un metru, alcătuită din scânduri scurte care se fixau cu capătul interior sub cununile de jos, iar mijlocul se sprijinea pe ultimul leș, cel de jos, confecționat, acesta, dintr-un lemn mai gros, cioplit în patru muchii. Această platformă nu există la șura din muzeu, care a fost acoperită cu snopi de trestie și nici la șura Paul Vasile din Cămărzana, al cărei acoperiș din paie călcate a fost înlocuit cu unul din plăci ondulate de azbociment; există însă la șura de la Muzeul Etnografic al Transilvaniei¹⁷, care este acoperită cu paie călcate.

La ambele tipuri de șuri cornii au fost realizați prin cioplirea lemnelor în patru muchii, așa cum se proceda și la casele de secol XVIII. Cornii rotunzi de la șura din Gherța Mare par să-i fi înlocuit pe cei originali cu ocazia unei renovări ulterioare a șurii.

Unele diferențe există la construirea apelor mici ale acoperișului. La șurile în furci pe tălpi, **spațiile transversale** din fața și din spatele șurii au fost îngustate printr-o structură de șeși, grinzi și bârne, pentru a se monta porțile șurii¹⁸. Grinda care prinde în partea de sus cei doi șeși pe care sunt montate în balamale porțile șurii susține capetele cununilor de sus. Pe aceste capete de cunună a mai fost așezată o grindă, pe care se sprijină cei trei corni care formează sapa mică de la fiecare capăt al șurii.

Este greu să deduci numai după fotografiile care era structura exactă a sapelor mici la dispăruta șură în furci din Bixad. Sigur este că erau tot câte trei corni la fiecare sapă mică, ale căror capete de sus se întâlneau cu capetele unite ale primei și ultimei perechi de corni lungi. Tot sigur este că cei trei corni se sprijineau jos pe o grindă transversală, care nu putea fi fixată decât pe capetele cununilor de sus. Din fotografia a doua se poate observa că prima și ultima pereche a masivelor furci portante au fost plasate foarte aproape de capetele șurii, încât ele intersectau planurile sapelor mici. Asta înseamnă că ele asigurau un sprijin puternic cununilor de sus. Și ar mai fi un element: în prima fotografie, în partea stângă se vede un corn, paralel cu ceilalți corni ai sapei mari, care nu pare să ajungă până la coama șurii. E foarte probabil că ajungea numai până la capătul cununii de sus, asigurându-i acesteia un plus de rezistență. Prin simetrie, acest fragment de corn va fi avut unul corespondent în partea dreaptă.

Așadar cercetarea comparativă a celor două tipuri de șuri care au existat în Țara Oașului - șura în furci și șura în furci pe tălpi - ne conduce spre următoarele concluzii principale: La ambele tipuri de șură s-au folosit aceleași tehnici și procedee dulgherești, iar structurile șarpantelor sunt aproape identice. Furcile au fost realizate pornind de la trunchiuri de gorun

¹⁷ Aceeași tehnică și la casele oșenești de secol XVIII din Muzeul Țării Oașului. În linii mari tehnica de realizare a acoperișurilor din paie călcate este foarte asemănătoare cu cea de la clăile de fân.

¹⁸ Șura din Gherța Mare nu are porți, era închisă cu două lese mari din nuiete. (Curtea casei era atât de îngustă încât trecerea cu carul (căruța) spre „ogreada” din spate era posibilă numai prin șură). Șura aflată la muzeul din Cluj are câte două porți la fiecare capăt, iar șura Paul Vasile are două porți la unul din capete și o ușă în stânga porților.

*Fig. 10. Șura în furci din Cămărzana aflată la Muzeul Etnografic al Transilvaniei.
Foto R. Vârnav*

bifurcate natural, iar legarea perechilor de furci cu grinzi (juguri) este identică. Identic au fost fixate și cele două perechi de cununi, care susțin în același mod cornii (căpriorii) ce formează sapele mari ale acoperișului. Leturile au fost fixate pe corni cu cuie lungi de lemn, care aveau rolul de a susține acoperișul din paie călcate¹⁹. La fel au fost construite și platformele de pe care începea clăditul paielor acoperișului.

De aici încep diferențele. La șura dispărută din Bixad întreaga structură este susținută de patru perechi de **furci fixate în pământ**. La șurile mai noi, perechile de **furci** portante (patru sau trei) au fost **fixate în tălpi de lemn**. La aceste șuri perechile de furci au fost completate la colțuri cu șeși sau structuri de bârne încheiate în „chetori”, care au permis micșorarea spațiilor de la intrare și ieșire, spații în care s-au montat porțile²⁰.

Comparând dimensiunile furcilor, este evidentă marea diferență de înălțime între șura în furci și șura în furci pe tălpi. O furcă de la șura din Bixad avea partea aeriană lungă de aprox. 4,50 metri, în timp ce la șura din Gherța Mare, aflată la muzeu, furca măsoară abia 2,63 metri. Chiar dacă adăugăm la aceasta grosimea tălpii pe care este fixată (24 cm), diferența rămâne enormă, în favoarea șurii vechi din Bixad. Acestea erau și înălțimile aproximative la care se montau grinzile (jugurile) care legau perechile de furci la cele două tipuri de șuri.

Șura în furci din Bixad mai avea o caracteristică, neîntâlnită la niciunul dintre celelalte tipuri de șuri din Țara Oașului: **nu avea nici pereți și nici porți**. Despre pereți sunt absolut sigur, *furcile originale* pe care le-am văzut în 1990 *nu aveau urme de „ghișluituri” („jgheaburi”, în care să fi fost fixate capetele ascuțite ale bârnelor*; iar pereții ar fi trebuit să aibă peste doi metri înălțime. Pe de altă parte este greu de crezut că, înconjurați fiind de păduri, oșenii ar fi apelat la pereți din nuiele împletite, așa cum s-a întâmplat la unele șuri cu gârbe din Câmpia Transilvaniei²¹. Cât despre eventuala existență a porților: nu se observă în prima fotografie *nicio urmă a unei eventuale structuri care să le susțină*. Iar această eventuală structură nu ar fi putut fi susținută decât de prima pereche de furci și de jugul care le leagă; însă acestea erau situate spre interior, dovadă că planul lor intersecta pe la mijloc planul sapei mici. În plus streășina sapelor mici era la peste patru metri înălțime, prin urmare capetele șurii aveau niște deschideri uriașe în comparație cu cele de la șurile în furci pe tălpi.

Întrebarea care se pune în mod logic: care va fi fost scopul inițial pentru care a fost construită șura în furci? Toate informațiile confirmă ideea că în Țara Oașului suprafețele de teren arabil au fost întotdeauna foarte mici, asigurând producții de cereale la limita subzistenței. Până în prima jumătate a secolului trecut toate terenurile agricole, adică pentru pășuni, livezi și ogoare, au fost obținute cu eforturi uriașe prin defrișarea pădurilor. Iar lipsa pereților și a porților exclude folosirea lor pentru adăpostirea temporară a animalelor.

În aceste condiții cred că unele informații utile pot fi obținute pornind de la inventarierea obiectelor care se pot identifica în cele două fotografii: un car (căruță), o scară, o roabă de lemn, o cadă pentru fructe, două „scânduri de la marginea carului” rezemate, un boc (trunchi) pentru crăpat lemne (cu securea înfiptă în el și cu surcele în jur), rude (pari) ascuțite pentru vie sau pentru fasole păstăi („rude la madzăre”), o coasă, o greblă, mai mulți snopi de cânepă, două melițe, o perie pentru fuior, un buștean și o piatră mare, un clincer în fața șurii (de care este agățat numai un ol mare de lut) și câteva obiecte neidentificate²².

¹⁹ Sunt convins că și șura din Gherța Mare a avut inițial acoperișul din paie călcate. Acoperișul de trestie a fost făcut după o renovare a șarpantei, când trestia va fi fost mai lesne de procurat decât marea cantitate de paie de secară sau grâu necesară.

²⁰ La șura Paul Vasile partea din spate a fost închisă, dar spațiul porților a fost creat, apoi umplut cu bârne subțiri, diferite de cele ale pereților laterali.

²¹ Pompei Mureșan, *Contribuții la studiul așezărilor și construcțiilor țărănești din Câmpia Transilvaniei*, în „Anuarul Muzeului Etnografic al Transilvaniei” pe anii 1965-1967, p. 182.

²² Cu o mare probabilitate, personajul așezat la umbră în colțul din fața șurii ar putea fi Tancred Bănățeanu.

Fără a ne permite o concluzie definitivă înclinăm să credem că a fost vorba de o **construcție multifuncțională**: așadar șura în furci era un spațiu protejat de intemperii, folosit ca loc de depozitare (car, roabă, căzi pentru fructe, unelte diferite) și de desfășurare la adăpost a unor activități gospodărești (tăiatul, crăpatul lemnului și prelucrarea lemnului în diverse scopuri, melișatul cânepii și trasul fuioarelor prin perie). Tot aici se puteau depozita snopii și se treiera prin îmblătire puținul grâu ori secară care se cultivau pe atunci, se depozitau toamna știuleții de porumb sau pălăriile de floarea soarelui și se organizau clăcile la „desfăcat de mălai” sau la bătut „rujele” de floarea soarelui. Într-un asemenea spațiu se pregăteau și se organizau evenimente de familie cu participarea comunității²³ (ospete de nuntă sau praznice la înmormântare).

Pare paradoxal, dar, dincolo de dimensiuni, evoluția de la șura în furci la șura în furci pe tălpi nu a însemnat și un progres din punct de vedere funcțional; datorită înălțimii furcilor și lipsei pereților, șura veche din Bixad oferea mai mult spațiu pentru depozit și lucru decât șurile în furci pe tălpi. Acestea aveau brațul curbat mai coborât (la foarte puțin peste un metru începea bifurcația) și asta reducea spațiul de depozitare și îngreuna mișcarea lucrătorilor. Poate și de aceea în Oaș aceste șuri au început să fie folosite la un moment dat pentru iernatul oilor. În schimb, la șura veche din Bixad bifurcația începea la înălțimea de 2,28 metri și, după cum se observă în prima fotografie, o cadă mare încăpea sub nivelul primei cununi.

Există cercetări asupra evoluției șurilor din Transilvania²⁴, care au descoperit elemente de tehnică ce au supraviețuit din epoci foarte îndepărtate (în cazul nostru furcile înfipte în pământ, folosirea formelor naturale ale lemnului, masivitatea unor elemente); în acest context șura în furci dispărută, din Bixad, reprezintă o treaptă în evoluția șurilor din Transilvania și un monument valoros de arhitectură țărănească ce ar merita să fie reconstituit într-un muzeu.

Remus Vârnav

Negrești-Oaș

e-mail: remusvarnav@yahoo.com

²³ Lenuța Bura Pop, *Fata din Cămara Zânelor*, Ediție îngrijită, note, glosar și postfață de R. Vârnav, *Note la prima parte de Stejărel Achimescu* (Canada), Carte editată de Muzeul Țării Oașului, Negrești-Oaș, 2012.

²⁴ Ioan Augustin Goia, *Probleme ale evoluției șurilor de îmblătit transilvănene. De la șura pe tălpi la șura cu trei gârbe*, în „Anuarul Muzeului Etnografic al Transilvaniei”, Editura MEDIAMIRA, 2001, pp. 107-132.